

Biologismens menneskesyn

Av Jon Kvalbein, Dagen 26. juli, 2010.

Biologer røper et dogmatisk menneskesyn når all menneskelig atferd tolkes som resultat av evolusjonen.

NRK-serien «Hjernevask» rettet nylig et avslørende søkelys på norsk kjønnsforskning. Mange kjønnsforskere har som utgangspunkt at det ikke finnes noe medfødt mannlig og kvinnelig. Ikke få samfunnsforskere overser menneskets arvelige disposisjoner og betrakte dets atferd bare som resultat av den påvirkningen det har vært utsatt for etter fødselen. Et slikt dogmatisk utgangspunkt fører galt av sted.

Ikke få biologer har et motsatt utgangspunkt: Nøkkelen til å forstå mennesket finnes i evolusjonen. Terje Bongard og Eivin Røskaft har nettopp gitt ut boka «Det biologiske mennesket – individer og samfunn i lys av evolusjonen» (Tapir forlag, 2010). Bongard er humanbiolog ved Norsk institutt for naturforskning (NINA). Røskaft er professor ved Institutt for biologi, NTNU. Også her møter vi et dogmatisk menneskesyn, en biologisme som bygger på forutinntatte oppfatninger.

Evolusjon og dogmatikk

Evolusjonen viser oss hvor vi kommer fra, hvorfor vi er her og hvem vi er. Samtidig får vi vite at «evolusjon har ingen retning, mål eller etisk vurdering». Forfatterne avviser Gud som skaper og hevder at evolusjonen nå er «bevist gjennom tusenvis av forsøk og undersøkelser». Dette er galt. For evolusjonslæren omhandler en utvikling som skal ha skjedd gjennom 4-5 milliarder år. Den kan aldri gjentas eller stadfestes ved forsøk. Forfatterne skriver: «Kjemiske forsøk som er gjort med uratmosfære og urhav, tyder på at atomenes fysiske egenskaper sammen med seleksjon kan danne liv av seg selv.» En slik konklusjon finnes det intet vitenskapelig grunnlag for. En rekke fremragende forskere forsøker fortsatt å skape liv av dødt materiale. De har ikke lyktes. Og om de skulle lykkes, har de ikke dermed bevist at livet er blitt til på denne måten. At mennesker i dag kan lage jetfly, er intet bevis for at flyet kunne oppstå tilfeldig og uten en intelligent designer. Evolusjonslæren kan verken bevises ved forsøk eller anvendes til å avvise Gud som skaper.

Biologismen forsøker å redusere biologi til fysikk og kjemi. Menneskets tanker tolkes som fysiske hendelser med fysiske årsaker. Dette medfører at fri vilje egentlig er en illusjon. At den menneskelige hjerne er evolusjonert, innebærer at evnene til å føle, vurdere og handle sitter i hjernen, og at disse evnene er resultater av utvalg gjennom hele evolusjonshistorien, der de best tilpassede har overlevd og fått avkom, får vi vite. Ja, *alt* menneskelig henger grunnleggende sammen med overlevelse eller attraktivitet, der målet er å få flest mulig etterkommere. Dette er det trosdogme som biologismen legger til grunn for forståelsen av all menneskelig atferd.

Men dersom dette er målet, blir spørsmålet: Hvorfor er det så mange som velger å bruke preventive midler? Viser ikke dette at mennesket er mer enn et biologisk vesen styrt av indre drifter? Mennesket kan til og med overstyre selve evolusjonsmekanismen! Denne problematikken tar boka ikke opp til drøfting, kanskje fordi den anfekter et hoveddogme i evolusjonistenes troslære.

Et negativt menneskesyn

Det evolusjonære perspektivet gjør mennesket til et produkt av kampen for tilværelsen. Resultatet er et negativt menneskesyn: «Menneskekulturer er bygget på maktforhold, dominans, fruktbarhet, herskere og hersketeknikker. Det finnes derfor ikke en eneste menneskelig handling, lov eller kulturkrav som ikke på en eller annen måte kan knyttes til seleksjon for overlevelse, selvhevdelse, makevalg, inn-/utgruppeproblematikk, makt, status eller kamp om ressurser.» All atferd skyldes i bunn og grunn egoisme: «Gjennom makevalget har evolusjon spisset hjernen til å søke synlighet gjennom å bli et manipulerende, selvbedragersk organ, spekket med evner til strategier både innen samarbeid og intriger. Å samle verdier, drive business, krig og kamp om

hegemonier, ressurser og land, pynte seg og vise seg frem i de ulike kulturene har en rot i følelser som ble gitt oss av noen få, suksessrike stamforeldre.»

Det kristne menneskesyn blir ofte kritisert for å være pessimistisk på grunn av læren om arvesynden. Og det er sant Bibelen har åpenbart at alle mennesker av naturen er underlagt syndens krefter. Det kristne menneskesynet underkjenner imidlertid ikke at mennesker kan gjøre gode gjerninger på det menneskelige plan. Men overfor den hellige Gud kommer vi til kort. Uten frelse er vi alle fortapt. Samtidig er det kristne menneskesynet frigjørende. Ved troen på Kristus kan vi få nåde, tilgivelse og evig salighet. Evangeliet er et gledesbudskap.

Det biologiske menneskesynet inneholder intet evangelium. Det gir intet håp. Mennesket er fanget av sine gener og sin evolusjonære bakgrunn. All godhet og generøsitet har et egoistisk grunnlag. Døden er slutten. Og den som er uten etterkommere, har i det evolusjonære perspektivet levd forgjeves.

Biologisme og menneskeverd

I praksis fører biologismen til et redusert menneskeverd. Boka hevder at dagens mødre er etterkommere av de som «valgte rett» når de avlivet barn under spesielle forhold. Mennesket er selektert for å ønske seg det perfekte. Formødrenes vurdering av et nyfødt barns attraktivitet og helse var en strategi som hadde fordeler, leser vi. På dette grunnlag manes det til forståelse for at barn med Downs syndrom velges bort etter ultralyddiagnose.

Boka minner om at evolusjonen sløser med avkom. Antall mennesker på jorda vil måtte gå ned, enten gjennom katastrofer eller ved planlegging. Forfatterens løsning er en form for utilarisme: «Å forsøke å bygge samfunn som gir den høyest mulige velvære og lykke for så mange som mulig.» Merk at en slik moral legger til rette for en planmessig avlivning av barn, syke og gamle som blir ansett som en belastning på velferdsstaten! Naturen har ingen etikk, den skiller ikke mellom rett og galt. Det biologiske menneskesynet verner ikke om menneskeverdet, heller ikke om ekteskapet og monogamiet.

Boka forsøker å vise at alle samfunnsfag – fra psykologi til samfunnskunnskap og økonomi – med fordel kan bygge på et biologisk menneskesyn. Ja, biologien kan gi viktig kunnskap for å forstå mennesket. Men mennesket lar seg ikke beskrive fullstendig ved bruk av naturvitenskapelige metoder. Min påstand er: Når man studerer mennesket med de samme forutsetningene og metodene som når man studerer dyr, finner man ikke ut annet enn det mennesker og dyr har felles.

Biologisme og religionsfobi

Nå tar boka et berettiget oppgjør med en postmoderne kjønnsforskning og feminisme som hevder at kjønn bare er en kulturell konstruksjon. De hevder at en likestillingsideologi som vil presse begge kjønn inn i samme mal, er urealistisk. På mange områder viser boka til gode argumenter for å legge vekt på menneskets biologi når man skal forstå dets atferd.

Andre ganger svikter forfatterens vurderingsevne. Ganske selsomt er deres syn på religion. Religion er frukter av evolverte følelser for å få rett og hevde sin rett, kan vi lese. Religioner driver ensretting og manipulering. Forfatterne siterer den ytterliggående ateisten Richard Dawkins med tilslutning. Martin Luther blir tillagt den mening at «kunnskap er djevelens verk og hindrer tilgang til paradiset». Den evangeliske vekkelsen kritiseres for å være «krydret med homofobi, antisemittisme og fremmedfrykt». Bare kunnskap kan fjerne grunnlaget for religionene, hevder forfatterne. Om deres egen frykt for religion kan fjernes med kunnskap om religion, er nok mindre sannsynlig.

Hvordan vil de forresten forklare sin egen religionsfobi ut fra evolusjonsteorien? Når de fleste mennesker i dag er religiøse, må det jo være fordi evolusjonen har gitt dem evolusjonære fordeler? Undersøkelser viser at religiøse er lykkeligere og får flere barn enn ateister. De store folkemordene i det 20. århundre ble foretatt av ateister (Stalin, Hitler, Mao).

Foran den globale katastrofen

Menneskene er årsak til en global miljøkrise som vanskelig kan avverges.

I året 1900 passerte verdens befolkning én milliard. Nå er den nesten sju milliarder. Dagens økonomiske system øker ulikhetene mellom fattig og rik. Skal alle leve slik som menneskene i de rikeste vestlige land, måtte vi ha ressurser som tilsvarer fem kloder. Det store problemet for den kapitalistiske økonomien, er at det aldri kan lønne seg å produsere mindre eller slutte å produsere. I praksis ser vi et kappløp om å utnytte alle ressurser maksimalt.

I 2009 var halvparten av den globale oljeressursen oppbrukt. Klimaet blir varmere. Havet stiger. Ørkenene brer seg. Urskogen forsvinner. Dyre- og plantearter utryddes i stort tempo. Det skjer et betydelig overfiske. Norge har 25 % av vannkraften, 50 % av gassen og 75 % av oljen i Europa, men utgjør bare én prosent av befolkningen. Likevel taler vi om norsk energikrise.

I denne sammenhengen er det evolusjonære perspektivet lite lystelig. Jordbruk oppsto for bare 10 000 år siden. Det moderne samfunn er bare 100 år gammelt. Menneskets genetiske evolusjon har ikke holdt tritt med samfunnsutviklingen. Når følelsene tilhører fortiden, oppfører vi oss fremdeles som om vi levde i en liten stamme, kan vi lese. Forfatterne forsøker å vise hvordan kunnskap og streng planlegging skal kunne motvirke utviklingen. Men pessimismen gjennomsyrrer fremstillingen.

Og i lys av evolusjonslæren er det sant å si lite grunnlag for fremtidsoptimisme. For evolusjonen tillegger mennesket verken verdi eller mening. Om bakterier blir de eneste som overlever, viser det jo bare at det var disse som vant kampen om å få flest etterkommere. Den hensiktsløse evolusjonen har da gitt et slikt resultat. Mer er det ikke å si. Når evolusjonsbiologer likevel bekymrer seg over at menneskets eksistens er truet, viser det at evolusjonslæren ikke er tilstrekkelig til å forklare mennesket. Menneskets selvbevissthet, verdivurdering, etikk og religion adskiller det fra dyrene og viser at biologismens menneskesyn er i utakt med virkeligheten.